

การพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ :
ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป
อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์

นายทีเชียน สิมป์ห้วงอยู่

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2531

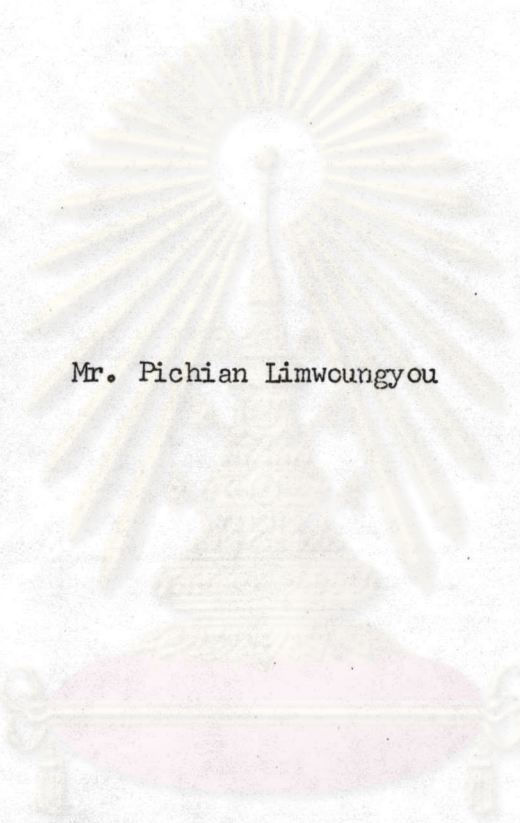
ISBN 974-568-758-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

013872

I10300673

PEOPLE'S SELF - RELIANCE IN THE ROYAL RECOMMENDED PROJECT :
A CASE STUDY OF THE FOOD PROCESSING SECTION,
LAHAN SAI, BURI RAM PROVINCE.

Mr. Pichian Limwoungyou

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Sociology and Anthropology
Graduate School

Chulalongkorn University

1988

ISBN 974-568-758-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราช
ดำริ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอ
ละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์

โดย

นายพิเชียน ลิ้มปัทม์

ภาควิชา

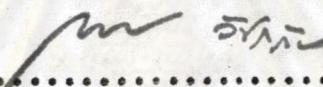
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา

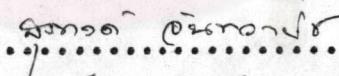
รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์

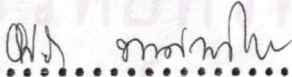

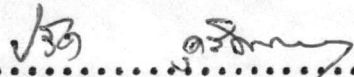
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

พิเชียน ลิ้มป๋หวังอยู่ : การพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ (PEOPLE'S SELF-RELIANCE IN THE ROYAL RECOMMENDED PROJECT : A CASE STUDY OF THE FOOD PROCESSING SECTION, LAHAN SAI, BURI RAI PROVINCE) รศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์, 165 หน้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาวิธีการดำเนินงานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการ และผลกระทบของการดำเนินงานโครงการฯ ต่อการพึ่งตนเองของประชาชน

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของโครงการฯ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระยะคือ ระยะแรกเป็นการดำเนินงานเพื่อพยายามยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้สูงขึ้น พร้อม ๆ กับการพยายามสร้างเสริมรายได้ให้แก่ชาวบ้าน และในระยะหลัง โครงการได้หันมาให้ความสำคัญกับการพยายามสร้างเสริมรายได้ให้แก่ชาวบ้านเพียงด้านเดียว กิจกรรมของโครงการฯ ในระยะหลังจึงเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชเพื่อส่งให้โรงงานอาหารสำเร็จรูปที่ได้จัดตั้งขึ้น

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเองในครั้งนี้ได้มีการจำแนกปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองเป็น 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ในแต่ละปัจจัยมีการจำแนกเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ กล่าวคือ ในปัจจัยทางการเมืองมี 3 องค์ประกอบคือ ความสามารถในการรับข่าว การมีส่วนร่วม และการรู้จักแก้ปัญหา ปัจจัยทางเศรษฐกิจมี 3 องค์ประกอบคือ การมีปัจจัยพื้นฐานเพียงพอแก่การดำรงชีพ ความสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่าย และการใช้ทรัพยากร ปัจจัยทางจิตวิทยามี 4 องค์ประกอบคือ ความมั่นใจในตนเอง ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มในการสร้างความร่วมมือ และความพอใจและภูมิใจในตนเอง ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมมี 3 องค์ประกอบคือ ประชากรเหมาะสมกับการผลิต มีสถาบันในการแก้ปัญหาร่วมกัน และความสามารถในการปรับประสานกับภายนอก

ผลของการดำเนินงานโครงการฯ พบว่า โครงการสามารถทำให้ชาวบ้านสามารถมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น มีปัจจัยพื้นฐานเพียงพอกับความต้องการมากขึ้น มีความสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายในครอบครัวมากขึ้น และสามารถใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านก็เห็นความสำคัญของข่าวสารมากขึ้น ชาวบ้านมีคุณสมบัติเหมาะสมกับการผลิตมากขึ้น มีความสามารถในการปรับประสานกับวิทยาการใหม่ ๆ ได้ดี และมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม โครงการฯ ยังไม่ได้ทำให้ชาวบ้านเกิดการมีส่วนร่วม และการรู้จักแก้ปัญหาร่วมกันอย่างจริงจัง ไม่ได้ทำให้ชาวบ้านมีความรับผิดชอบมากขึ้น เกิดความคิดริเริ่มในการสร้างความร่วมมือ และเกิดความพอใจและภูมิใจในตนเอง และไม่ได้ทำให้เกิดสถาบันในการแก้ปัญหาร่วมกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า โครงการมีส่วนทำให้เกิดปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของชาวบ้านมากขึ้นระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอต่อการทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้

ภาควิชา ..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา ..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิติต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... อ.อ. อมาตย์

พิมพ์ต้นฉบับบทความวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

PICHIAN LIMWOUNGYOU : PEOPLE'S SELF-RELIANCE IN THE ROYAL RECOMMENDED PROJECT : A CASE STUDY OF THE FOOD PROCESSING SECTION, LAHAN SAI, BURI RUM PROVINCE : ASSO. PROF. AMARA PONGSAPICH, Ph.d. 165 pp.

This study was to evaluate the implementation of the Royal Recommended Project, the Food Processing Section, Lahan Sai, Buri Rum Province, the factors affecting people's self-reliance, and the impacts of the project implementation on people's self-reliance.

The project implementation could be divided into 2 phases. The first phase, attempted to lift the living standard of people along with their income while the second phase put emphasis on income generating and promoting cultivation for the food processing factory.

Self-reliance was analysed in term of political, economic, psychological, and socio-cultural factors. Variables included in the analysis of the political factor were information awareness, participation, and problem-solving ability. The economic factor included attainment of subsistence level of basic needs, balance of income and expenditure, and resource utilization. The psychological factor was classified into self-confidence, responsibility, initiative in establishing mutual co-operation, and self-satisfaction. The socio-cultural factor included appropriation between population and productions, the existence of local institution for mutual problem-solving, and ability to co-ordinate with external resources.

In terms of impact, the project succeeded in enabling the people to have higher income, better quality of life and satisfying basic needs, better balance between income and expenditure, and better resource utilization. In addition the people were able to increase their information awareness, had more appropriate production system, were more able to adjust to new technology and had more self-confidence.

However, the project was still unable to promote people's participation especially in problem-solving, sense of responsibility, and feeling of self-satisfaction among the people. The project could not create local institution for mutual problem-solving. Therefore, it could be stated that the project had created factors affecting people's self-reliance to some extent, but not sufficient to make the people become self-reliance in all four aspects identified.

ภาควิชา ..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา ..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... *Amara Pongsapich*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถเสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายฝ่าย
ที่ได้ให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจแก่ข้าพเจ้ามาโดยตลอดตั้งแต่แรก
เริ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งรองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์.ดร. สุภางค์ จันทวานิช ประธานกรรมการสอบ
วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ตรีธา คุณินทร์พันธุ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์
ที่ได้โปรดกรุณาให้คำแนะนำตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องในการจัดทำวิทยานิพนธ์
มาโดยตลอด

ท่านผู้มีพระคุณยิ่งอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าใคร่ขอกล่าวถึง ไว้ ณ โอกาสนี้
นี้ด้วย ได้แก่ รองศาสตราจารย์ พรรณี ประจวบเหมาะ ผู้บังคับบัญชาและผู้ที่เกี่ยวข้อง
ในกรมการพัฒนารูมขน คณะอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณาจารย์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าผู้ร่วมงานในโครงการโรงงานหลวงฯ และ
เจ้าหน้าที่โครงการฯ ทุกท่านในส่วนกลาง ท่านผู้จัดการและเจ้าหน้าที่โรงงานหลวงฯ
ที่ 4 อ่าเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่และชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้าน

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณท่านที่ได้กล่าวถึงข้างต้น รวมทั้งท่านอื่น ๆ ที่มี
ได้กล่าวถึงไว้ ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

พิเชียน ลิ้มปัทม์อยู่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมา	1
แนวความคิดที่เกี่ยวข้อง	13
วัตถุประสงค์การวิจัย	24
ปัญหาการวิจัย	24
สมมติฐานการวิจัย	24
นิยามตัวแปรในการวิจัย	24
ขอบเขตการวิจัย	26
วิธีดำเนินงานวิจัย	27
ข้อจำกัดในการวิจัย	30
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	30
บทที่ 2 สภาพทั่วไปของชุมชน	31
บทนำ	31
อำเภอละหานทราย	38
โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่อำเภอละหานทราย ...	41
บ้านโนนดินแดง	45
บ้านแม่ไม้สอกระด	58
บทที่ 3 โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป	66
ประวัติความเป็นมาของโครงการฯ	66

	หน้า
การดำเนินงานโครงการ.....	71
กระบวนการของโรงงานหลวงฯ.....	78
บทที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชน.....	88
ปัจจัยทางการเมือง.....	88
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ.....	97
ปัจจัยทางจิตวิทยา.....	104
ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม.....	111
บทที่ 5 ผลกระทบของโรงงานหลวงฯ ต่อการพึ่งตนเองของประชาชน.....	122
บทบาทของโรงงานหลวงฯ.....	125
บทเรียนจากการดำเนินงานในหมู่บ้านที่ศึกษา.....	133
บทเรียนที่ควรระวัง.....	137
บทที่ 6 สรุปและขอเสนอแนะ.....	140
สรุปผลการศึกษา.....	140
ขอเสนอแนะ.....	142
บรรณานุกรม	147
ภาคผนวก	153

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การกระจายรายได้รายจ่ายภาคต่าง ๆ ระหว่างปี 2503-2522 ..	4
2	สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง	20
3	รายจ่ายตามแผนงานด้านเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สาม คอประชากร แยกตามสาขาเศรษฐกิจและภาค	33
4	พื้นที่ชลประทานจำแนกตามรายภาค	34
5	จำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การ เกษตรแยกตามรายภาค	34
6	พื้นที่เกษตรกรและผลผลิตจากการปลูกมะเขือเทศ	86
7	จำนวนเกษตรกรในบ้านโนนดินแดงและบ้านป่าไม้สหกรณ์ที่ปลูก มะเขือเทศ	87
8	สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเอง จำแนกตามหมู่บ้าน	115

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย